

«مکتب اخلاقی عرفانی نجف»؛ مقدمه برای دستیابی به تاریخ عرفان ش

دکتر محمود شیخ عضو هیئت علمی گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی و نویسنده کتاب «مکتب اخلاقی عرفانی نجف» گفت: این پژوهش مقدمه ای برای دستیابی به تاریخ عرفان شیعه است.

دکتر محمود شیخ عضو هیئت علمی گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی و نویسنده کتاب «مکتب اخلاقی عرفانی نجف» گفت: این پژوهش مقدمه ای برای دستیابی به تاریخ عرفان شیعه است.

به گزارش خبرگزاری مهر، محمود شیخ، عضو هیئت علمی گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی و نویسنده کتاب «مکتب اخلاقی عرفانی نجف» درباره کتابش گفت: تصوف چنان داعیه دار معنویت اسلامی گشته است که امروزه هم اهل اسلام و هم اسلام شناسان غربی هرگاه می خواهند از معنویت و عرفان اسلامی سخن بگویند، بی هیچ شک و تردیدی از تصوف سخن می گویند. البته آنان اذعان دارند که از همان آغاز اسلام جریان معنوی دیگری هم‌دوش تصوف به پیشبرد مرزهای معنویت اسلامی کمک کرده است. جریانی که در همه ادوار تاریخی خود با تصوف دادوستد فکری و فرهنگی داشته است؛ این جریان معنوی تشیع است که وجوه کلی آن یعنی قول به وجود بطن برای ظاهر قرآن و، قول به وجود حجت الهی و انسان کامل ربانی در زمین و ... نشان از جنبه های معنوی اش دارد.

وی تشیع را به دلیل آن که یک مذهب است، پیوستاری از اندیشه های ظاهری و باطنی دانست، به برخی از معنویت گرایان شیعی اشاره کرد که گاه از شارع اصلی این مذهب دور افتاده اند و برخی نیز به کلی منکر معنویت گشته اند.

شیخ با اشاره به گروهی از عالمان و دانشمندان بزرگ شیعه که تربیت و تزکیه و سیر در عوالم معنوی را با رجوع به قرآن کریم و میراث عظیم اهل بیت (علیهم السلام) پیگیری نموده اند، اما علی رغم عظمت و محتوای غنی افکار و اندیشه هایشان گمنام باقی مانده‌اند، یادآور شد: کتاب «مکتب اخلاقی عرفانی نجف» در پی معرفی گروهی از این عرفا از شاگردان سیدعلی شوشتری و ملا حسینیقلی همدانی است که نظام تربیتی خاصی را عرضه کرده اند. بی شک شناخت این بزرگان و آموزه های معنوی و مشی ذوقی و عملی آنان به شناخت دقیق تر عرفان شیعی می انجامد.

عضو هیئت علمی گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، این پژوهش را مقدمه ای برای دستیابی به تاریخ عرفان شیعه دانست و متذکر شد: بررسی تاریخی سیر تطور اندیشه های شیعی در حوزه عرفان نیز مقدمه تبیین و تدوین عرفان شیعی است. یکی از پرسش های پژوهشگران معاصر آن است که در مراکز علمی شیعه از پایان صفویه تا کنون چه جریاناتی در میان علما و مجتهدان به عرفان از جنبه های نظری یا عملی توجه کرده‌اند و ویژگی های هر جریان چیست؟ از آنجا که پاسخ به این پرسش به نحو جامع کاری دشوار و از توان و ظرفیت یک پژوهش خارج است.

وی با اشاره به هدف پژوهش برای بررسی و تحلیل یکی از مکاتب معنوی، خاطرنشان کرد: هدف بررسی و تحلیل طریقه ای است که با آقا سید علی شوشتری آغاز و با آخوند ملاحسینیقلی همدانی و شاگردان او و شاگردان شاگردان او ادامه مییابد. بنابراین هدف اصلی ما معرفی طریقه اخلاقیون نجف است و می‌توان پرسش اصلی پژوهش را چنین سامان داد که طریقه عرفانی اخلاقیون نجف چگونه طریقه ای است؟

شیخ درباره پرسش های مطرح شده در کتاب، تصریح کرد: در این پژوهش به پرسش هایی مانند اینکه، آیا طریقه اخلاقیون می توان یک مکتب عرفانی دانست؟ روش سلوکی و تربیتی طریقه اخلاقیون چیست؟ مناسبات این طریقه‌ها تصوف، فلسفه و عرفان نظری و تصوف چگونه بوده است؟ رویکرد طریقه اخلاقیون نسبت به مسائل اجتماعی چه بوده و تأثیرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر تحولات فکری و فرهنگی و اجتماعی ایران و عالم شیعه چگونه بوده‌است؟ تاریخ گسترش و تطور این طریقه چیست؟ پاسخ گفته شده است.

عضو هیئت علمی گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، با اشاره دو بخش این اثر برای پاسخگویی به پرسش ها، افزود: در بخش نخست درباره عرفانی بودن یا نبودن طریقه اخلاقیون و مکتب بودن یا نبودن آن، روش سلوکی بزرگان این طریقه، موضع آنان نسبت به تصوف و فلسفه اسلامی و نهایتاً رویکرد اجتماعی ایشان و در بخش دوم درباره ادوار مکتب اخلاقیون سخن گفته شده است. بخش دوم بر سه فصل بنا شده است؛ در فصل اول دوران تأسیس مکتب است که در آن زندگی و آثار و احوال آقا سید علی شوشتری، آخوند ملاحسینیقلی همدانی و سلسله استادانشان بررسی شده است؛ در فصل دوم به شاگردان آخوند ملاحسینیقلی احصاء شده اند و در فصل سوم زندگی و آثار سید علی قاضی و شاگردان ایشان به عنوان مهم ترین طریق اخلاقی در نجف اشرف بیان شده است.

وی با تأکید بر این موضوع که تاکنون تحقیقی جامع برای پاسخگویی به این پرسش ها تدوین نشده است. متذکر شد: البته کوشش علامه زنده یاد سید محمدحسین حسینی طهرانی در معرفی این مکتب به جامعه ایرانی قابل تقدیر است. اگر چه آثار ایشان را به دلیل سبک نوشتاری و بافت سخن، نمی توان پژوهشی دانست، ولی می توان از داده های ارزشمند آن برای سامان دادن به یک پژوهش مجزا بهره برد.

دکتر محمود شیخ در پایان ضمن اشاره به برخی پژوهش‌های ارزشمند در این خصوص، آثار متعدد چند سال اخیر که برای

مخاطب عمومی با هدف ترویج معنویت شیعی منتشر شده است را فاقد منطق علمی و روش شناسی مناسب خواند و اشاره کرد: این آثار غالباً تک نگاری‌هایی درباره برخی از استادان عرفان و معنویت شیعی در این دوره هستند. لازم به یادآوری است که پژوهشهای کتاب «مکتب اخلاقی عرفانی نجف» توسط دکتر محمود شیخ، در گروه عرفان پژوهشکده حکمت و دین پژوهی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی انجام پذیرفت و توسط سازمان انتشارات این پژوهشگاه به زودی منتشر می شود.